

Janusz Mariański, *Praca ludzka jako wartość moralna. Szkice ze społecznego nauczania Kościoła katolickiego*, Wydawca: Wyższa Szkoła Nauk Społecznych z siedzibą w Lublinie, Lublin 2017, ss. 172.

Ks. Janusz Mariański, emerytowany profesor socjologii religii i socjologii moralności w Instytucie Socjologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i wykładowca w Wyższej Szkole Nauk Społecznych z siedzibą w Lublinie, od kilku dekad publikuje prace dotyczące katolicyzmu polskiego, czy szerzej – religijności Polaków, zarówno przed 1989 rokiem, jak i po 1989 roku, w okresie intensywnych przemian społeczno-ustrojowych, gospodarczych i kulturowych. Jest cenionym znawcą wspomnianej problematyki zarówno na gruncie polskim, jak i w środowiskach akademickich zachodnioeuropejskich. Ks. prof. Janusz Mariański jest autorem około 60 książek i ponad 1000 artykułów, w tym ponad 30 artykułów w językach obcych.

Na rynku wydawniczym ukazała się jego kolejna niezwykle interesująca monografia. Publikacja o pracy ludzkiej jako wartości moralnej naświetla to zagadnienie z perspektywy katolickiej nauki społecznej. Zaraz na samym początku swoich rozważań Autor podkreśla, że „praca jest nieodłącznym elementem ludzkiej egzystencji, a problemy pracy mają swój oddźwięk w wielu dziedzinach życia i na wszystkich jego płaszczyznach: jednostkowej, rodzinnej, narodowej i międzynarodowej”. Zagadnienie pracy ludzkiej – obok godności osoby ludzkiej – jest jednym z centralnych tematów nauczania społecznego Kościoła katolickiego i katolickiej nauki społecznej, począwszy od encykliki Leona XIII *Rerum novarum*, rozwijającej sprawę ludzi pracy w oparciu o zasadę prawdy i sprawiedliwości.

Józef Majka w komentarzu do encykliki Jana Pawła II *Laborem exercens* napisał: „Papież przeciwstawia się tezie Marksa, że praca jest przekleństwem człowieka i że jest sama w sobie przyczyną jego alienacji. Nie znaczy to, że nie dostrzega on zagrożeń wynikających z warunków pracy, ze środowiska, w jakim się ona odbywa. Zagrożenia te wynikają jednak często z niedoceniań jej godności, godności samego człowieka, a zatem z niedostatecznej jej ochrony. Papież głosi z całym naciskiem priorytet pracy w stosunku do kapitału, a zarazem i duchowych korzyści pracy w stosunku do jej ekonomicznych efektów. Teza personalizmu, że człowiek w każdym porządku rzeczy doczesnych nie może być traktowany wyłącznie jako środek do celu, znajduje tu pełne zastosowanie” (*Praca nad pracą. Kongres pracy we Wrocławiu. Wrocław 1996, s. 29*).

Zagadnienia, jakie ks. prof. Mariański podejmuje w niniejszej publikacji, zawarte są w ośmiu rozdziałach, które ściśle ze sobą korelują. Są to następujące tematy: godność osoby ludzkiej a praca; podmiotowy i przedmiotowy charakter pracy ludzkiej; praca ludzka a sens życia; praca jako wartość moralna a więzi społeczne; relacje między kapitałem a pracą; *res nove* według *Kompendium Nauki Społecznej Kościoła*; praca jako wartość moralna a bezrobocie; zadania Kościoła katolickiego w kształtowaniu etosu pracy.

Autor jako wybitny znawca socjologii moralności analizuje bardzo kompetentnie implikacje, jakie zachodzą między podmiotowym i przedmiotowym charakterem pracy ludzkiej, zwracając w szczególności uwagę na aspekty moralne tych płaszczyzn. Central-

nym pojęciem w relacji do pracy jest tu fenomen godności osoby ludzkiej. Określenie to występuje bardzo często na naszym gruncie wraz z pielgrzymkami Jana Pawła II do ojczyzny i jego nauczaniem społeczno-moralnym, zwłaszcza podczas wygłaszanych katechez. Do godności osoby ludzkiej nawiązywała także „Solidarność” w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku, domagając się warunków godnego życia, zaspokojenia materialnych i duchowych potrzeb, prawa do zrzeszania się. Dzisiaj wielu ludzi domaga się przywrócenia godności ludziom zmarginalizowanym, wykluczonym, bezrobotnym, bezdomnym, żyjącym w ubóstwie, pracującym na „umowach śmieciowych”, chorym i umierającym, niepełnosprawnym i osobom starszym.

W ostatnich czasach godność jest tym pojęciem, do którego chętnie odwołują się politycy, a także wielu uczestników życia społecznego, nawet jeżeli część z nich nie potrafi zdefiniować, czy wyjaśnić tego pojęcia. Kościół katolicki ma swoje zasługi w kształtowaniu etosu pracy i jednocześnie w głoszeniu personalizmu chrześcijańskiego. Człowiek stworzony na obraz Boży, z potencjałem cielesno-duchowym jest podmiotem pracy i jako osoba zasługuje na należną mu godność. Chrześcijaństwo wprowadza człowieka, który jest twórcą kultury, w świat wartości nieprzemijających, uniwersalnych.

Recenzowana publikacja ks. prof. Janusza Mariańskiego wpisuje się wyraźnie zarówno w jego obszar badań naukowych z zakresu socjologii religii, jak i socjologii moralności. Problem pracy ludzkiej łączy się ściśle z pytaniami o sens życia, które należą do niezwykle trudnych, bowiem dotyczą nie tylko wymiaru egzystencjalnego człowieka, ale także związane są one z pytaniami o sens wszechświata w ogóle. Bardzo interesujące analizy przeprowadza Autor w tej właśnie perspektywie, kierując uwagę na spektrum pracy ludzkiej i sens ludzkiego życia. Zagadnienia sensu życia, problematyka wartości i religii już od zarania ludzkości nurtowały badaczy zajmujących się różnymi obszarami, w których przychodziło i przychodzi funkcjonować człowiekowi. Jan Paweł II w swoim nauczaniu bardzo często podkreśla, że praca wyróżnia człowieka wśród reszty stworzeń – tylko człowiek jest do niej zdolny i tylko człowiek ją wykonuje, wypełniając równocześnie pracą swoje bytowanie na ziemi.

Nie można też zapominać, że ogromny wpływ na kształtowanie się różnych poglądów na pracę i jej sens miały nurty społeczno-filozoficzne XIX i XX wieku. Współcześnie praca człowieka stanowi przedmiot badań takich dyscyplin, jak: filozofia pracy, fizjologia pracy, ergonomia pracy, socjologia pracy, psychologia pracy, a z punktu widzenia religii o współczesnych poglądach na temat pracy warto odwoływać się do książki Stefana Kardynała Wyszyńskiego, pt.: *Duch pracy ludzkiej*. Dwa cele, które każdy człowiek w swojej osobistej pracy powinien osiągnąć to: udoskonalenie rzeczy i udoskonalenie człowieka pracującego.

Przywołując jeszcze raz encyklikę Jana Pawła II o pracy ludzkiej – *Laborem exercens* – Papież pisze, że „praca jest dobrem człowieka – dobrem jego społeczeństwa – przez pracę, bowiem człowiek nie tylko przekształca przyrodę, dostosowuje ją do swoich potrzeb, ale także urzeczywistnia siebie jako człowieka, a także poniekąd bardziej staje się człowiekiem”. Nie ulega wątpliwości, że problem pracy to i problem sensu ludzkiego życia, jak podkreśla Jan Paweł II.

Ks. prof. Mariański jako znakomity badacz wzbogacił znowu kolejną publikacją nie tyle swój dorobek naukowy – ten ma imponujący w każdym wymiarze – lecz literaturę przedmiotu wokół omawianych zagadnień, przede wszystkim pod kątem badań z zakresu socjologii religii i socjologii moralności, których ciągle brakuje. Książka ta powinna zainteresować nie tylko znawców problematyki dotyczącej pracy ludzkiej jako wartości moralnej z punktu widzenia katolickiej nauki społecznej, socjologii religii i socjologii moralności, ale ze względu na jej wymiar edukacyjny także katechetów, duszpasterzy i pedagogów.

Cyprian Rogowski